

*Пилипенко І. О.,
асистент кафедри романо-германської філології та перекладу
Білоцерківського національного аграрного університету*

ОСОБЛИВОСТІ УТВОРЕННЯ НЕОЛОГІЗМІВ СПОСОБОМ КОНВЕРСІЇ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Анотація. У статті досліджено структурні та семантичні особливості неологізмів, утворених за допомогою конверсії як одного з основних способів утворення неологізмів в сучасній англійській мові. Новизна роботи полягає в комплексному вивченні словотворчих відносин між початковим та похідним словами та визначенні видів словотворчих значень. Під час дослідження застосовані словотворчий аналіз, компонентний аналіз та аналіз словарних дефініцій, а також елементи статистичного підрахунку.

Ключові слова: неологізми, конверсія, семантика, лексична одиниця.

Постановка проблеми. Конверсію вважають одним з основних способів словотворення в сучасній англійській мові. Це надзвичайно продуктивний спосіб поповнення лексичного складу будь-якої мови новими словами. Конверсія існує в багатьох мовах, але саме в англійській мові вона набула поширення, що пояснюють збігом звукової форми іменників і дієслів через втрату закінчень [19]. І. Арнольд називає конверсію панівним способом словотворення в англійській мові [17, с. 103]. Конверсія була предметом численних лінгвістичних дискусій. Г. Суїт 1891 р. вперше живив цей термін у граматиці англійської мови. У лінгвістичній літературі існують різні версії на позначення цього явища: транспозиція, конверсія, функціональний зсув (zero-derivation, root-formation, functional change / shift). Після критичного розгляду всіх уживаних термінів І. Арнольд робить висновок про переважання терміна «конверсія».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема збагачення лексики сучасної англійської мови новоутвореннями неодноразово ставала предметом досліджень. Неологізмам в англійській мові присвячено праці таких мовознавців: І. Арнольд [17], І. Андрусак [1], Ю. Зацной [7; 8], О. Клименко [11] та багатьох інших. Лінгвісти пропонують різні трактування поняття неологізму [3; 13; 15], приділяють значну увагу словотворчим механізмам неологізмів [4; 12], розглядають закономірності утворення нової лексики [9; 10], описують структурно-семантичні моделі нових слів і продуктивні способи словотворення [2; 5; 6]. На думку вчених, поруч зі словоскладанням і суфіксацією продуктивним способом утворення неологізмів залишається конверсія [1; 7; 8; 11; 16].

Мета статті – описати структурно-семантичні особливості нових слів, утворених способом конверсії, у сучасній англійській мові. Нашими завданнями є такі: встановити й описати похідні одиниці, поява яких може вважатися результатом конверсії; виявити моделі конверсії в сучасній англійській мові; проаналізувати морфологічну і семантичну структуру вихідних основ із метою встановлення структурних особливостей похідних слів і визначення словотвірного значення в їхній семантиці.

Виклад основного матеріалу. У сучасній лінгвістиці поняття неологізму трактується неоднозначно. Плідним можна

визнати розмежування неологізмів на лексичні і стилістичні, запропоноване А. Мороховським, який стверджує, що до перших належать «нові слова, які позначають нові поняття або нові об'єкти», а до других – «нові слова, які позначають вже існуючі поняття або об'єкти» [14, с. 103]. А. Мороховський вважає, що поява лексичного неологізму пов'язана з потребами номінації і потребами комунікації. А поява стилістичних неологізмів для найменування вже відомих денотатів зумовлена потребами комунікації, прагненням мовців до реального або уявного посилення виразності мовлення [14, с. 27]. У даній роботі аналізу піддаються лексичні неологізми, для виявлення яких нами проводилося фронтальне дослідження словників нових слів [18; 19]. Під час відбору матеріалу ми виходили з того, що в процесі конверсії можуть брати участь слова будь-якої частини мови, за умови омонімії основних форм вихідного і похідного слова, а також проміжні утворення, що належать до зони «слово – словосполучення».

Дієслова-неологізми способом конверсії утворюються за такими моделями: $N \rightarrow V$, $A \rightarrow V$, $Prep \rightarrow V$. Найбільшу кількість слів дає модель $N \rightarrow V$ (67 слів), останні дві моделі представлені поодинокими прикладами (1 і 2 слова відповідно), що обмежує можливості виявлення закономірностей використання цих моделей. Іменники способом конверсії утворюються за моделями: $V \rightarrow N$ (21 слово), $A \rightarrow N$ (25 слів), $Phrasal Verbs \rightarrow N$ (57 слів). Значно меншою мірою вихідною основою для конверсивних іменників є дієслівні фрази $Verbal Phrases \rightarrow N$ (5 слів). Прикметники (280) утворюються за такими моделями: $N \rightarrow A$ (172 слова), $V \rightarrow A$ (9 слів), $D \rightarrow A$ (4 слова), $Phrases \rightarrow A$ (27 слів). Нарешті, прислівники способом конверсії утворюються за моделлю $A \rightarrow D$ (15 слів).

Аналіз мовного матеріалу свідчить про те, що вихідні засади, які беруть участь в утворенні похідних за конверсією слів, мають різну морфологічну структуру. Так, дієслова утворюються від основ кореневих (bin, dice, hack, nosh, port, squat, spat, toke, trash, etc.), похідних (update, leverage, interface, etc.) і складних іменників (bootleg, doorstep, handbag, keyboard, moonwalk, necklace, network, etc.), а також від усічених основ (chair, fax, hype, nuke, sample, temp), субстантивних словосполучень (free-base, stripsearch, redline, stonewall, mainstreet, deepsix, brownbag), основ-телескопізмів (guesstimate) і трикомпонентних іменників (nine-to-five). Іменники способом конверсії утворюються від основ простих (blow, crash, win, zap, have, havenot, freeze, etc.), похідних (relaunch, remit, remortgage, rerun, etc.), скорочених дієслів (dub), а також дієслів, є результатом зворотного словотворення (blow-dry, plea-bargain, rush-release, stir-fry, tie-dye, word-wrap, etc.), і трикомпонентних дієслівних сполучень (rip-and-read, search-and-destroy, shoot'em-up, stop-and-search).

З урахуванням різних других компонентів у моделі $Phrasal Verb \rightarrow N$ виділяємо 14 варіантів. Найбільш частотними

є варіанти моделі із другими компонентами *-out* (copout, bail-out, dropout, freakout, printout, readout, etc.), *-down* (clampdown, countdown, crackdown, facedown, etc.), *-up* (rave-up, set-up, start-up, stitch-up, etc.), *in* (phone-in, sit-in, teach-in, tie-in, write-in), *-off* (rip-off, spin-off, turn-off, face-off), *-over* (ly-over, turnover, crossover, takeover), *-back* (fallback, feedback, fight-back, flashback), менш частотні – варіанти моделі з *-by* (stand-by, fly-by), *-away* (takeaway, throw-away), *-on* (turn-on), *-about* (walkabout), *-round* (turn-round), *-through* (breakthrough), *-alone* (stand-alone). Отад'єктивні іменники утворюються від основ кореневих (adult, clean, dry, wet, yooof, etc.), похідних (additive, aspirational, luggable, collectible, portable, Thatcherite, etc.), складних (cando, hung-up), усічених (mod) прикметників і трикомпонентних поєднань (one-on-one, nine-to-five). Прикметники можуть утворюватися від основ простих (acid, club, cult, diet, power, host, rack, shag, etc.), похідних (celebrity, sexist, speciesist, stealth, classist, designer, connectivity, etc.), складних (airhead, blue-beat, broadbrush, bubblegum, cowboy, database, etc.) і трикомпонентних іменників (nuts-and-bolts, search-and-destroy, tug-of-love, state-of-the-art, etc.), а також від скорочених основ, які за своєю морфологічною структурою збігаються з основами простих (masco, mahi, cred, hype) або похідних іменників (granny, indie, yippie), телескопізмів (sensurround, aerobics) і субстантивних словосполучень (acidhouse, arthouse, equalopportunity, fastfood, firstgeneration, heavymetal, hardline, longlife, wetlook, etc.). Незначна кількість прикметників утворено від структурно простих (sack, snuff), складних (can-do, cook-chill, stop-go) і фразових дієслів (wraparound, backup, soaraway), а також трикомпонентного дієслова-фрази (go-it-alone). Із чотирьох отадвербіальних прикметників два утворені від основ простих прислівників (down, together), один – від похідного (untogether) і один – від складного прислівника (streetwise).

У сучасній англійській та американській пресі великого поширення набули так звані слова-фрази. Більшість таких одиниць є окказіональними утвореннями, створюваними в стилістичних цілях. Але деякі слова перейшли з окказіональної в узуальну лексику, і в аналізованих словниках нами зафіксовано 26 прикметників, утворених від фразових сполучень (fly-by-wire, have-a-go, kiss-and-tell, off-the-wall, oven-to-table, stick-and-carrot, wall-to-wall, etc.). Вихідні основи, які беруть участь в утворенні похідних за конверсією слів, мають також різноманітну семантику. Так, неживі іменники представлені трьома лексико-семантичними групами (далі – ЛСГ): 1) іменники, які називають конкретні предмети (all-in-one, bin, bootleg, broadbrush, boutique, Crombie, Denverboot, hatchback, skateboard, stretcher); 2) іменники, які називають абстрактні поняття (acidhouse, advocacy, betamax, blaxploitation, connectivity, counterforce, database, hype, poke, primetime, rehash); 3) іменники, які називають різні речовини (acid, drop, fastfood, freebase, nosh, silicon). Одухотворені іменники входять в одну лексико-семантичну групу і називають людей за різними ознаками (airhead, chair, classist, cowboy, designer, end-user, HareKrishna, honcho, jetset, Mau-Mau, nelly, nine-to-five, paralegal, Powellite, rastaman). Вихідні прикметники характеризують зовнішні і внутрішні ознаки предметів і людей (aspirational, collectible, downmarket, dry, mod, off-the-wall, paramilitary, wet), позначають форму або розмір об'єктів (luggable, portable), їх положення в просторі і часі (classic, extra-terrestrial, in-house, multinational, retro), кількісні відносини (one-on-one), фізичні властивості об'єктів (additive,

clean, floptical), стану (centred, outofit, outtolunch, single, hungup). Прототипом категорії дієслова як частини мови є дієслова конкретної фізичної дії, або акціональні дієслова (blow-dry, buyout, camp, cook-chill, dub, kiss-and-tell, phonein, plea-bargain, remit, relaunch, remortgage, rush-release, sack, score, snuff). На тій чи іншій відстані від прототипного ядра розташовуються процесуальні дієслова (flyover, meltdown, readout, standalone, turnround, word-wrap), дієслова стану (bringdown, crash, fallout, flashback, freakout, raveup, donotknow), властивості (cando, grossout, ripoff, sellout, soaraway) і відносини (have, havenot).

Різноманітність семантики вихідних засад виражено в складному характері взаємовідносин між вихідними і похідним словами. Найбільшою різноманітністю відрізняються відносини простих і складних отимених дієслів. Нами виділено п'ять основних типів словотворчих значень: 1) застосовувати, використовувати те, на що вказує основа іменника (fax, nuke, port, stretcher, funnel, leverage, Xerox; freebase, handbag, keyboard, necklace, skateboard, brownbag); 2) здійснювати дію в певному місці, розміщати в певне місце, позначене вихідним іменником (bin, chart, microwave, stash; doorstep, gridlock, deep-six, mainstreet); 3) робити що-небудь, позначене вихідним іменником (bonk, dice, guesstimate, hack, hype, pogo, poke, position, rock, rubbish, sample, squat, target, token, twist, update, wrap, challenge, interface; bootleg, high-five, moonwalk, network, redline, slamdance, stonewall, strip-search, wargame, 281 backlash, flip-flop); 4) здійснювати дію над тим, що названо вихідним іменником (nosh, trash); 5) бути тим, хто названий вихідною основою, виконувати дії, характерні для того, хто названий вихідною основою (camp², chair, honcho, temp, wimp; mau-mau, nine-to-five). Відношення іменників, утворених за моделлю $V \rightarrow N$, представлені 3 семантичними групами: 1) подія, факт, явище, процес або випадок прояву того, що виражено вихідним дієсловом (blow-dry, crash, plea-bargain, pull, rehash, relaunch, remortgage, rerun, rush-release, stir-fry, stop-and-search); 2) об'єкт або результат дії (blow, dub, rip-and-read, tie-dye); 3) знаряддя або засіб дії (remit, search-and-destroy). Іменники, утворені за моделлю Phrasal Verbs $\rightarrow N$, характеризуються більш різноманітними значеннями. Виділено 5 семантичних груп: 1) подія, факт, явище, процес або випадок прояву того, що виражено вихідним фразовим дієсловом (buyout, fly-by, print-out, putdown, readout, rip-off, set-up, shoot'em-up, stand-by); 2) виконавець або об'єкт дії, позначені вихідним фразовим дієсловом (drop-out, fly-over, gross-out, hang-up, phone-in, sell-out, take-away, takeout, tie-in, write-in); 3) результат дії, позначений вихідним фразовим дієсловом (cop-out, fallout, feedback, knock-off, meltdown, spin-off, start-up, stitch-up); 4) значення стану (bring-down, flashback, freak-out, wind-up); 5) місце дії (rave-up, takeaway, takeout). Отад'єктивні іменники утворюють 3 семантичні групи: 1) найменування осіб за різними ознаками (extra-terrestrial, multinational, nine-to-five, paramilitary); 2) назви медичних препаратів (additive); 3) терміни (aspirational, clean, collectible, floptical, luggable, portable). У моделях $N \rightarrow A$ і Phrases $\rightarrow A$ відносини між вихідною основою і похідним словом представлені типовим значенням «характерний, властивий тому, на що вказує основа» (advocacy, airhead, betamax, blaxploitation, cowboy, footprint, granny, hatchback, nelly, pointy-head; all-in-one, fly-by-wire, kiss-and-tell, oven-to-table).

Висновки. Отже, вихідні засади, які беруть участь в утворенні похідних за конверсією слів, мають різну морфологічну

структуру, що свідчить про розширення словотворчої бази конверсії в сучасній англійській мові. Зазначено випадки усикань, телескопії, зворотного словотворення, скорочених слів, які надалі виступають вихідною базою нових похідних. Це мовне явище можна пояснити такими причинами, як спрощення сполучуваності з іншими дериваційними елементами, забезпечення лаконічності будови плану вираження слова, милозвучності, експресивності і запам'ятовування слова. Вихідні основи мають також різноманітну семантику, що відображено в складному характері взаємодій між дериватором і похідним. Вивчення типів словотвірних значення дозволяє виявити характер взаємодії вихідної основи і похідного слова, визначити сутність словотвірних значення і форми його виразу, а також виявити загальні прототипні риси, які стоять за конкретними лексичними одиницями. Перспективним здається розширення меж дослідження завдяки розробленню комплексних методів вивчення неологізмів різних терміносистем сучасної англійської мови.

Література:

1. Андрусак І. Англійські неологізми кінця ХХ ст. як складова мовної картини світу : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ, 2003.
2. Волошин Ю. Новообразования и собственно неологизмы современного английского языка (опыт дифференциации новых слов) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Москва, 1971.
3. Гак В. О современной французской неологии. *Новые слова и словари новых слов*. Ленинград : Наука, 1978. С. 37–52.
4. Єнікєєва С. Формування та функціонування нових словотвірних елементів англійської мови : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Запоріжжя, 1999.
5. Жлуктенко Ю. Английские неологизмы / отв. ред. Ю. Жлуктенко. Киев : Наукова думка, 1983.
6. Заботкина В. Новая лексика современного английского языка. Москва : Высшая школа, 1989.
7. Зацний Ю. Неологізми англійської мови 80–90-х рр. ХХ ст. Запоріжжя : РА «Тандем-У», 1997.
8. Зацний Ю. Розвиток словникового складу сучасної англійської мови. Запоріжжя : Запорізький державний університет, 1998.
9. Иванов А. Лексическая номинация как деятельность. *Функционирование и развитие лексической системы английского языка* : сборник научных трудов МГПИИЯ им. М. Тореза. Вып. 212. Москва, 1983. С. 72–82.
10. Иванов А. Английская неология (проблемы лексико-номинативной активности). *Функционирование и развитие лексической системы английского языка* : сборник научных трудов МГПИИЯ им. М. Тореза. Вып. 227. Москва, 1984. С. 3–6.
11. Клименко О. Поповнення словникового складу сучасної англійської мови з нелітературних підсистем : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Запоріжжя, 1999.
12. Колобашкина Е. Интегративные механизмы в словообразовании английского языка (на материале новых слов) : дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Москва, 1987.
13. Котелова Н. Первый опыт лексикографического описания русских неологизмов. *Новые слова и словари новых слов* / отв. ред. Н. Котелова. Москва : Наука, 1978. С. 5–26.
14. Мороховский А. Слово и предложение в истории английского языка. Киев : Вища школа, 1980.
15. Стилистика английского языка : учебник / А. Мороховский и др. ; под ред. А. Гусак. Киев : Вища школа, 1991.
16. Янков А. Соціально-політичні неологізми та окаяніалізм в американському варіанті англійської мови: структура – семантика – функціонування : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Львів, 2004.
17. Арнольд И. Лексикология современного английского языка. Москва, 1959. 350 с.
18. Грин Дж. Словарь новых слов. Москва : Вече; Персей, 1996.
19. Трофимова З. Словарь новых слов и значений в английском языке. Москва, 1993.
20. Смирницкий А. По поводу конверсии в английском языке. *Иностранный язык в школе*. 1953. № 3. С. 12–24.

Пилипенко И. А. Особенности образования неологизмов способом конверсии в современном английском языке

Аннотация. В статье исследованы структурные и семантические особенности неологизмов, образованных с помощью конверсии как одного из основных способов образования неологизмов в современном английском языке. Новизна работы заключается в комплексном изучении словообразовательных отношений между начальным и производным словами и определении видов словообразовательных значений. В ходе исследования были применены словообразовательный анализ, компонентный анализ и анализ словарных дефиниций, а также элементы статистического подсчета.

Ключевые слова: неологизмы, конверсия, семантика, лексическая единица.

Pylypenko I. Features of the formation of neologisms by the method of convexity in modern English

Summary. The article deals with the structural and semantic features of neologisms created by means of conversion as one of the main ways of creating neologisms in modern English. The novelty of the work is to comprehensively study the word-formation relationship between the original and derivative words and to determine the types of word-formation meanings. During the study, word-formation analysis, component analysis and analysis of vocabulary definitions, as well as elements of statistical counting were used.

Key words: neologisms, conversion, semantics, lexical unit.